

L

LECTURA

FOTOGRAFIA

Una mirada
pallaresa

SUPLEMENT DOMINICAL DE SEGRE
2 de desembre del 2018
Núm. 1.071

01071

8437001255030

HISTÒRIA I SOCIETAT

La Vall Fosca recupera habitants

UN TRESOR AMAGAT SOTA LA TEULADA

Farà poc més d'un any, una família de Lleida es va comprar una casa a la Vall Fosca. Una segona residència en la qual havien de fer obres abans de fer-hi nit. Calia, primer de tot, arreglar la teulada, així que ho van fer. Allà, sota la teulada, van trobar una capsa plena de plaques de vidre polsoses que van portar a l'ajuntament de Tremp. Una firma: Fritz Ritz. Un cognom únic a la Vall Fosca que va permetre retrobar una generació.

La Vall Fosca recupera habitants. A tota una generació que va viure entre Molinos, Astell o Aguiró i van ser retratats per Fritz Ritz, un mecànic suís que va venir als anys 20 a construir la central hidroelèctrica de Molinos i s'hi va quedar a viure. El Museu Hidroelèctric de Capdella capitaneja el que és més que una exposició: 'Caçadors de mirades'

Per **LORENA METAUTE** / Fotos de **FRITZ RITZ/RAFAEL MARSOL/PERE PIQUÉ**

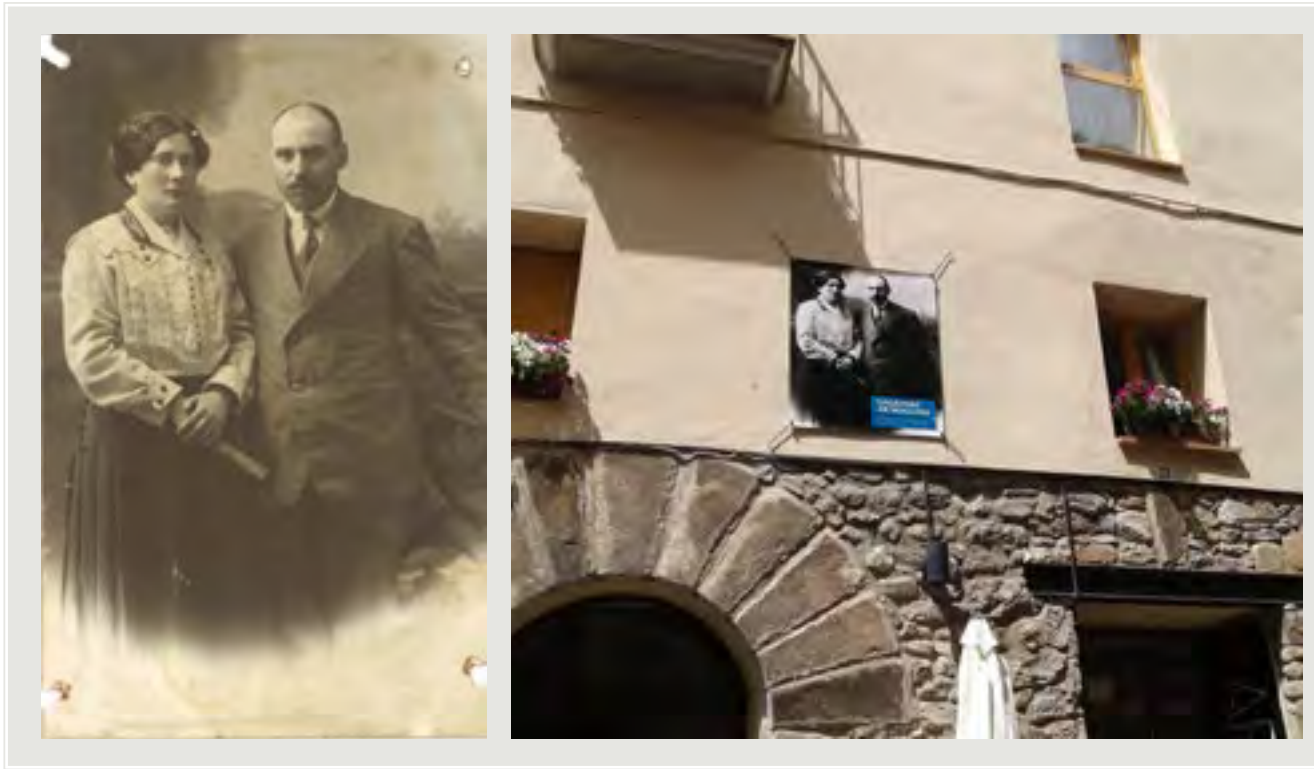
La Vall Fosca als anys 20 va fer un salt endavant en el temps quan uns senyors amb binocles i barrets de copa, que es desplaçaven en trastos que feien soroll i fum, i no en carros, van arribar per construir les centrals hidroelèctriques de Capdella i Molinos. Una colònia de suïssos es va instal·lar durant anys als pobles esmentats. Tots van marxar, menys

un. En Fritz Ritz tenia 20 anys i una afició, la fotografia, que, aleshores, no sabia que suposaria un vehicle que conduiria fins als nostres dies a aquella generació que retratava a la cuina o la façana exterior de casa seva. Ritz va contribuir a transformar la Vall Fosca aleshores, tot portant arbres fruiters, la mel, hortalisses i el críquet per reproduir a Molinos una petita Suïssa i sentir-se com a casa. I ho ha tornat a fer 100

anys després gràcies a la descoberta d'una capsa plena de plaques de vidre que va amagar sota teulada per si les bombes li destruïen la casa durant la guerra. "Una família que estava reformant un habitatge a la Vall Fosca va descobrir la capsa plena de plaques de vidre i ens les va portar. Vam començar a preguntar als més propers si reconeixien a algú i els primers que vam identificar van ser el Marcel de Castell i el Josep Maria

Montané d'Aguió. El Marcel recordava fins i tot que li havien fet la foto l'any 56 tornant de l'escola", explica l'Eva Perisé, del Museu Hidroelèctric de Capdella, que ha organitzat l'exposició *Caçadors de mirades* en la qual participen dos generacions, la retratada fa 100 anys per Fritz Ritz i la actual, que els reconeixen i els visiten de nou a casa seva. "Mentre pensàvem què fèiem amb el material, i la gent anava identificant una

gran part dels retratats, vam pensar que seria bo que fos una exposició efímera tot penjant els seus retrats en lones d'un metre a la façana de casa seva", explica Perisé. La gent de la Vall Fosca es va bolcar tant en la identificació, va sentir tant seva la iniciativa del museu que les lones es deixaran fixes. L'Eva explica com aquest fet ha canviat les dinàmiques dels habitants de la Vall Fosca. "A partir dels retrats d'en Fritz, i de les fotografies de grups i bodes de Rafael Marsol i Pere Piqué, que també ens van portar els seus néts després de publicar *Caçadors de mirades*, hem vist que a l'època, encara que estaven molt lluny els uns dels altres, que les carreteres no eren com ara i no tenien cotxes, resulta que tenien més contacte del que tenim nosaltres", diu. Els homenatges gegants a aquella generació en forma de lona han suposat que molts veïns es desplacin ara d'un poble a l'altre per anar a veure'ls, com qui va

Les històries que han tret a la llum les fotos de Ritz han fet veure que abans estaven més lluny però es veien més que ara

de visita a ca un amic. En el procés d'identificació hi van tenir un paper important les xarxes socials i internet en general, tot i que al final sempre acabava en el contacte directe. "N'hi havia que no es reconeixien, com el cas de tres germanes que un tercer havia dit que eren elles, i al final es van acabar identificant per la roba", explica l'Eva. Curiosament, la família no ha estat la principal font a l'hora de poder localitzar els més de 170 retrats de Fritz descoberts sota la coberta de la que va ser casa seva a Molinos. Eren les persones que van viure i conïure amb la cara d'aquella fotografia, amb la persona que allí sortia, i per tant, contemporanis. "Per això no hem pogut identificar cap dels que tenen més de 80 anys a les imatges, perquè no hi ha ningú de la seva generació o més gran que ells per recordar aquella cara", explica l'Eva. I això dóna pas a un fet extraordinari, un altre, arran de la descoberta de les fotos

CURIOSITATS

- **Reconeixement:** Molts han sigut reconeguts per persones externes a la família. Aquells veïns que van compartir vida amb la persona que surt retratada a la fotografia.
- **Roba:** N'hi ha que s'han acabat reconeixent per la roba que portaven no per fisonomia. A l'època no hi havia tantes fotos com avui dia i un no reté per sempre a la retina la imatge efímera de l'espill.
- **Sorpresa:** Molts han vist per primera vegada la cara que feien els seus familiars avantpassats en aquestes fotografies trobades per casualitat.
- **La crida:** Les xarxes han fet molt, però també n'hi havia que anaven a l'ajuntament amb un paper escrit amb els noms que corresponien a les fotos per identificar de la web.

de Ritz: n'hi ha que han posat cara per primer cop a un avi o un familiar anterior, com la Nati, que parla al desglossament d'aquesta mateixa pàgina.

El Museu Hidroelèctric de Capdella prepara ara un catàleg de l'exposició, perquè no sigui efímera i es torni a perdre tota una generació, història que va retratar un dels mecànics suïssos que es van instal·lar a Molinos en plena època de la indus-

trialització a Catalunya. El cognom Ritz segueix viu als Pallars i va ser fàcil trobar l'Anna Ritz, regidora de l'ajuntament de Tremp, qui va confirmar ser família del fotògraf que va retratar tota una generació de la Vall Fosca.

“Per a nosaltres va ser emocionant la descoberta, perquè a les inundacions del 1982 vam perdre moltíssimes fotos de la família que hem retrobat ara”, diu. Ella va ubi-

car les fotografies fetes a la façana de casa de l'avi i a la paret de rajola blanca de la cuina. “La gent hi anava perquè li fessin fotos per enviar a familiars o per conservar la imatge d'aquell que marxava de casa i no se sabia si hi tornaria”, explica.

L'Anna se sent privilegiada de tenir fotos d'una època en la qual ningú tenia càmera. El seu privilegi el compartien els coetanis del seu avi i ara també nosaltres.

TESTIMONI

“He pogut conèixer la padrina”

La Maria Badia tenia 20 anys quan va anar a Molinos des d'Astall perquè el Fritz Ritz li fes una foto per enviar a la família de Barruera, on va néixer. “**No sé per què però no teníem aquesta foto, tot i que la mare recorda perfectament quan i per què l'hi va fer**”, explica la Nati, la seva filla. Va ser tota una sorpresa per a ella descobrir les fotos entre les quals va poder posar cara a la seva padrina. “Jo era molt petita quan va morir i no la recordava gens. Va ser màgic tornar-la a veure”, assegura. La Maria farà ara 91 anys. Viu a Cerdanyola des que va quedar vidua però a l'estiu va cap a la Vall Fosca. A la façana de casa es troba amb ella amb 20 anys, es visita. I també recorre la resta de poble per veure de nou els seus veïns d'aleshores. “Aquesta exposició ens fa moure'ns per la Vall potser com ho feia la generació retratada, que es visitava més que nosaltres.”